

Meldcode voor het signaleren van gedwongen huwelijken voor ambtenaren van de burgerlijke stand

INSTITUUT VOOR
DE GELIJKHEID
VAN VROUWEN
EN MANNEN

.be

Inhoudstafel

Inleiding	3
1. Wat is een gedwongen huwelijk?	4
• Gevolgen van een gedwongen huwelijk	4
• Wie is het slachtoffer van een gedwongen huwelijk?	5
• Een sensitieve aanpak	6
2. Signalenlijst	7
• Signalen op te merken vóór het gesprek (bij de aangifte)	7
• Wat te doen tijdens het individuele gesprek?	8
• Signalen op te merken tijdens het individuele gesprek (oranje fase)	10
• Wat te doen na het individuele gesprek?	12
3. Wettelijke kaders	14
• Weigering tot voltrekking van het huwelijk	14
• Nietigverklaring van een gedwongen huwelijk	14
• Veroordeling van een gedwongen huwelijk	15
• Wettelijke samenwoning	15
• Omzendbrief 06/2017	16
4. Contactgegevens en adressen van hulporganisaties	17
• Hulporganisaties voor Vlaanderen	17
• Hulporganisaties per provincie	18

Inleiding

Net als andere vormen van eengerelateerd geweld blijven gedwongen huwelijken een onzichtbaar en vaak ondergerapporteerd probleem. Een gedwongen huwelijk is een complex fenomeen waarbij verschillende personen betrokken zijn. De combinatie van de culturele dimensie van het eerconcept met de eventuele migratiecontext maakt het niet altijd even makkelijk om op te treden in een situatie van een gedwongen huwelijk. Een goede kennis van het probleem en de mogelijke acties is de eerste stap in het doorbreken van deze handelingsverlegenheid. Als ambtenaar van de burgerlijke stand hebt u ook een verantwoordelijkheid. Bij een vermoeden van een gedwongen huwelijk bent u verplicht enkele stappen te ondernemen.¹ Het doel van deze meldcode is u de nodige tools aan te reiken om gedwongen huwelijken te herkennen en op de correcte, wettelijke manier aan te pakken.²

WIST U DAT?

Hoewel er in België sprake is van een laag aantal klachten in verband met gedwongen huwelijken, laten organisaties die actief zijn op het terrein weten dat ze relatief vaak in contact komen met de problematiek. Sommige organisaties behandelen 20 tot 30 situaties per jaar. Het dark number ligt echter veel hoger. Om gedwongen huwelijken tegen te gaan hebben we uw hulp nodig. Slachtoffers van gedwongen huwelijken melden de feiten maar zelden aan de overheid of aan de bevoegde instanties. Het is dus belangrijk dat iedereen alert is voor deze problematiek!

¹ Zie hoofdstuk 3 'Wettelijke kaders'.

² Het wettelijk kader is terug te vinden in de omzendbrief betreffende het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake eengerelateerd geweld, vrouwelijke genitale verminkingen, gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoningen (COL 6/2017).

1. Wat is een gedwongen huwelijk?

Een gedwongen huwelijk wordt beschouwd als de verbintenis tussen twee personen van wie er ten minste één niet uit vrije wil en ten volle met het huwelijk heeft ingestemd. In België wordt iemand dwingen te huwen bestraft met een gevangenisstraf. Het gaat dus over huwelijken die plaatsvinden onder fysieke en morele dwang. Dit betekent dat personen zowel fysiek (bijvoorbeeld door fysiek geweld) alsook moreel (bijvoorbeeld door levenslange manipulatie, verbale bedreigingen en verstoting) gedwongen kunnen worden om te huwen. Terwijl fysieke dwang makkelijker herkenbaar is, is morele dwang vaak heel wat subtieler.

Bij een **gedwongen huwelijk** staat minstens een van de partijen onder emotionele, psychische en/of fysieke druk van derden om te trouwen. Er is minstens één slachtoffer dat tegen haar of zijn wil in het huwelijksbootje stapt.

Bij een **gearrangeerd huwelijk** – waarbij potentiële huwelijkspartners bij elkaar worden gebracht door een tussenpersoon – hebben beide partijen de vrijheid om te trouwen. Ze kunnen weigeren als ze niet willen trouwen. Er wordt geen druk uitgeoefend, al is er in sommige gevallen mogelijk sprake van een grijze zone: de toekomstige huwelijkspartners stemmen toe met de keuze van de familie of gemeenschap, maar nemen die beslissing niet noodzakelijk van ganser harte of met volle overtuiging. In dat geval spreken we van problematisch gearrangeerde huwelijken. Het is moeilijk te bepalen hoeveel gearrangeerde huwelijken er jaarlijks in België plaatsvinden. Omdat er geen sprake is van slachtoffers, wordt dit type huwelijk niet apart geregistreerd.

In een **schijnhuwelijk** komen beide huwelijkspartners overeen dat ze misbruik gaan maken van het huwelijk. Er is geen huwelijk wanneer, ondanks de gegeven formele toestemmingen tot het huwelijk, uit een geheel van omstandigheden blijkt dat de intentie van een van de huwelijkspartners kennelijk niet is gericht op de totstandbrenging van een duurzame levensgemeenschap, maar enkel op het bekomen van een verblijfsrechtelijk voordeel dat is verbonden aan de staat van gehuwde.

In een **schijnliefdeshuwelijk** wordt de toekomstige huwelijkspartner die te goeder trouw is, bedrogen met als enig doel het verkrijgen van een verblijfsvergunning. Het slachtoffer van een schijnliefdeshuwelijk lijdt enorme schade. Vaak stelt men ernstige psychologische, psychische en zelfs lichamelijke gevolgen vast. Een schijnliefdeshuwelijk volgt tot op heden dezelfde strafwetgeving als bij een schijnhuwelijk.

Gevolgen van een gedwongen huwelijk

Gevolgen van een gedwongen huwelijk kunnen zijn: isolement, vervreemding van familie en vrienden en geweld in allerlei vormen (bijvoorbeeld seksueel, emotioneel, fysiek, psychologisch, huiselijk geweld en dergelijke).

Vaak vindt er ook economisch geweld plaats, aangezien het slachtoffer vaak niet mag studeren en om die reden vaak werkloos is. Hierdoor is het financieel afhankelijk van de partner of de familie. Indien het slachtoffer wel kan gaan werken wordt er vaak beslag gelegd op het inkomen door de partner of de familie.

Sommige slachtoffers krijgen te maken met continue controle. Ze worden bij alles wat ze doen in de gaten gehouden door de partner, de familie of de gemeenschap.

Aangezien het huwelijk niet met de vrije instemming van ten minste één persoon is aangegaan, zullen ook de seksuele contacten die binnen het huwelijk plaatsvinden niet met wederzijdse instemming gebeuren. Er is dus sprake van (herhaaldelijke) verkrachting binnen het huwelijk.³

Wanneer (potentiële) slachtoffers proberen ontsnappen aan of uit een gedwongen huwelijk, kan dit familiale verstoting, eremoord en zelfs zelfdoding tot gevolg hebben.

Wie is het slachtoffer van een gedwongen huwelijk?

Een gedwongen huwelijk is een huwelijk waarbij ten minste één persoon niet vrij met het huwelijk heeft ingestemd. Het is natuurlijk mogelijk dat beide partijen gedwongen worden om te huwen (bijvoorbeeld door ouders, familie of de gemeenschap⁴). In dit geval zijn er twee slachtoffers van het gedwongen huwelijk.

Houd in het achterhoofd dat de omstandigheden van het slachtoffer complexer zijn dan u denkt. Gedwongen huwelijken komen het vaakst voor bij meisjes tussen 19 en 26 jaar. Het gaat bijvoorbeeld, in het bijzonder bij vrouwen, over het controleren van het lichaam, de seksualiteit en het beschermen van de familie-eer. Meisjes worden vaak net nadat ze meerderjarig zijn geworden en na het einde van de middelbare school gedwongen om te huwen, wat de nodige gevolgen heeft voor hun verdere leven en hun zelfontplooiing.

Er is echter geen prototype van een slachtoffer van een gedwongen huwelijk. Over het algemeen zijn slachtoffers van gedwongen huwelijken meisjes en vrouwen, dit sluit echter niet uit dat ook jongens en mannen het slachtoffer kunnen zijn van een gedwongen huwelijk. Ook mannen kunnen gedwongen worden om te huwen, bijvoorbeeld door hun seksuele oriëntatie of hun crimineel verleden. Mannelijke slachtoffers worden minder vaak herkend, door het stereotiepe idee dat mannen geen slachtoffers kunnen zijn en vaak enkel als daders worden gezien. Het is daarom ook moeilijker voor mannelijke slachtoffers om serieus genomen te worden.

³ Verkrachting (en verkrachting binnen het huwelijk) is strafbaar op basis van artikel 375 van het Strafwetboek.

⁴ Met het woord 'gemeenschap' bedoelen we zowel de gemeenschap over de nationale grenzen als over verschillende generaties heen.

TIP

Wees steeds alert voor signalen en risicofactoren. Hoewel in de meeste gevallen meisjes en vrouwen het slachtoffer zijn, is het ook mogelijk dat jongens en mannen gedwongen worden om te huwen. Gebruik dus genderbewuste taal zoals (ex-)partner in plaats van uw man/uw vrouw/echtgenoot/echtgenote/...

Een sensitieve aanpak

In deze meldcode wordt er verwezen naar de (potentiële) slachtoffers van gedwongen huwelijken. Het is echter niet de bedoeling dat u als ambtenaar van de burgerlijke stand verwijst naar de slachtoffers met het woord 'slachtoffer'. De betrokken personen beseffen vaak zelf niet dat ze effectief een slachtoffer zijn, aangezien een gedwongen huwelijk in bepaalde culturen niet als 'geweld' wordt beschouwd. Vaak gaat het om het beschermen van status, cultuur of zelfs de persoon die moet trouwen. Binnen een migratiecontext is een gedwongen huwelijk een vorm van ouderlijke controle, maar ook van controle van de gemeenschap en van controle over de verschillende generaties heen.

Gedwongen huwelijken zijn een vorm van intrafamiliaal geweld. Dit type geweld kan niet worden toegeschreven aan een specifieke cultuur, alle culturen kunnen hier immers mee geconfronteerd worden. Het wordt daarom sterk aanbevolen om een waakzame en neutrale houding aan te nemen.

TIP

- Gebruik cultuursensitief en genderneutraal taalgebruik! Probeer op die manier stigmatiserende en beledigende taal te vermijden.
- Let ook op met het woord 'slachtoffer'. Dit is cultuurafhankelijk aangezien een gedwongen huwelijk in bepaalde culturen niet als geweld wordt beschouwd, en er, volgens de personen in kwestie, dus ook geen 'slachtoffer' kan zijn.

2. Signalenlijst

Als ambtenaar van de burgerlijke stand kan u een bepalende rol spelen in het opmerken en analyseren van voor-tekens van een gedwongen huwelijk. Indien u vermoedt dat er sprake is van een gedwongen huwelijk, moet u de nodige maatregelen nemen om na te gaan of het huwelijk al dan niet werd opgelegd, een einde maken aan de verbintenis en het slachtoffer beschermen.⁵

De bedoeling is om vast te stellen of de toekomstige huwelijkspartners al dan niet vrij instemmen met het huwelijk. Dit is een delicate opdracht, omdat personen zelden expliciet aan de ambtenaar van de burgerlijke stand melden dat ze het slachtoffer zijn van een gedwongen huwelijk. U probeert dus door het opmerken van bepaalde signalen te achterhalen of er een gedwongen aspect is aan het huwelijk.

Signalen op te merken vóór het gesprek (bij de aangifte)

Wees tijdens het gezamenlijke gesprek wanneer koppels een huwelijksaanvraag indienen steeds alert voor de risicofactoren (bijvoorbeeld zomervakanties en vakanties), let op de signalen (zie signalenlijst hieronder) en analyseer de dynamiek tussen de twee partijen. Al deze zaken kunnen erop wijzen dat een of beide partners gedwongen worden om te huwen.

LET OP

Elk element op zich vormt uiteraard geen 'bewijs' dat het om een huwelijk onder dwang gaat, maar de aanwezigheid van verschillende elementen moet aanzetten tot een grotere waakzaamheid.

1. Contextuele risicofactoren

- Zomer- en/of schoolvakanties.
- Een van de partijen komt uit een kwetsbare groep (bijvoorbeeld iemand met een beperking).
- Beide partijen kunnen niet in dezelfde taal met elkaar communiceren.
- Afwezigheid van een van de partijen bij de stappen voor de samenstelling van het huwelijksdossier.
- Mogelijke beschuldigingen van een gedwongen huwelijk door een derde partij.
- Een groot verschil in mentale capaciteit tussen de partners of een van de partners beschikt niet over voldoende mentale capaciteiten om in te stemmen met het huwelijk.

2. Administratieve waarnemingen

- Verblijfsadressen in verschillende landen.
- Verblijf van een van de partijen in het land van herkomst voorafgaand aan het indienen van het huwelijksdossier.
- Minstens een van de partijen komt uit een land waar gedwongen huwelijken vaak voorkomen.⁶

⁵ Zie hoofdstuk 3 'Wettelijke kaders'.

⁶ Afghanistan, Albanië, Algerije, Armenië, Bangladesh, Bulgarije (Turkse gemeenschap), Tsjetsjenië, China, India, Italië, Kosovo, Roma-gemeenschap, Koerdische gemeenschap, Libanon, Marokko, Pakistan, Rusland, Thailand, Tunesië, Turkije en Servië.

- Groot leeftijdsverschil tussen beide partijen (een leeftijdsverschil van 10 jaar in de leeftijdscategorie 18-30 jaar is weliswaar groter dan een leeftijdsverschil van 10 jaar in de leeftijdscategorie 50-65 jaar).
- Een van de partijen is tussen de 18 en 25 jaar.
- Een van de partijen heeft geen wettelijke verblijfsvergunning.⁷

3. Uiterlijk waarneembaar/houding

- Ongewoon gedrag zoals ongepaste kledij voor de gelegenheid.
- Een houding van verslagenheid (bijvoorbeeld rode ogen, uitermate passief en ontwijkende of apathische blik).
- Psychisch lijden of gebrekkig psychisch welbevinden ('het gaat niet goed', 'ik zie het niet meer zitten', 'ik wil u niet lastigvallen met mijn problemen'). Dit gaat ook vaak gepaard met eenzaamheid en isolatie.

4. Controle

- Controle over een van de partijen (zoals sterke aanwezigheid van leden van de familie of van de gemeenschap die toezicht houden op een van de partijen).
- Systematische begeleiding door familieleden of leden van de gemeenschap.
- Een van de partijen monopoliseert het gesprek, de ander mag zich niet uitdrukken.
- Een individueel gesprek wordt niet toegelaten.
- Druk op een van de partijen (bijvoorbeeld een van de partijen wordt in het oog gehouden door familie, andere partij, andere leden van de gemeenschap... wanneer zij/hij een vraag beantwoordt).
- De ene partij heeft de identiteitspapieren van de andere in handen.

TIP

Druk op een van de partijen kan op verschillende manieren tot uiting komen. Het hoeft daarbij niet altijd om fysiek geweld te gaan. De ene persoon kan bijvoorbeeld de documenten van de andere in bewaring hebben. Dit kan een vorm van controle zijn.

Wat te doen tijdens het individuele gesprek?

Indien u tijdens de aangifte van het huwelijk verschillende alarmerende signalen uit bovenstaande lijsten opmerkt, pas dan de risicoanalyse (zie fiche) toe. Deze meldcode is gebaseerd op COL 06/2017 over eengerelateerd geweld (gedwongen huwelijken vallen daaronder). Een gedwongen huwelijk is geen schijnhuwelijk. In tegenstelling tot een schijnhuwelijk is er bij een gedwongen huwelijk altijd sprake van ten minste één slachtoffer. Een combinatie van een gedwongen huwelijk en een schijnhuwelijk is mogelijk.

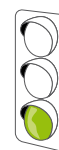
⁷ Het komt ook voor dat er gedurende een piekperiode (mei/juni) een 'reeks' van huwelijksdossiers is met personen van dezelfde nationaliteit, die anders is dan de Belgische. Dit kan toeval zijn, maar het kan ook gaan om een reeks van huwelijken voor papieren (die gedwongen huwelijken kunnen zijn, tegen betaling aan families).

TIP

Het is sterk aan te raden om ook bij schijnhuwelijken steeds het gedwongen aspect te onderzoeken. De situatie is vaak niet zwart-wit en een combinatie van een gedwongen huwelijk én schijnhuwelijk is mogelijk. Juist omdat gedwongen huwelijken vaak als schijnhuwelijken behandeld worden, worden slachtoffers vaak onterecht gezien als daders.

Groene fase

Er zijn geen risicofactoren of signalen aanwezig. De dynamiek tussen de twee partners is aangenaam. U heeft geen vermoedens dat het om een gedwongen huwelijk zou gaan. U laat bijgevolg het huwelijk plaatsvinden zoals gepland.

Oranje fase

Er zijn een aantal risicofactoren of signalen merkbaar/aanwezig. De dynamiek tussen de twee partners is verontrustend. U heeft vermoedens dat dit een gedwongen huwelijk zou kunnen zijn.

1. Spreek de personen individueel (zie verder).
2. Raadpleeg steeds een beëdigde tolk of doe indien nodig een beroep op een telefonische tolkdienst. Let erop dat er geen tolken uit de eigen gemeenschap aanwezig zijn.
3. Indien, in uitzonderlijke omstandigheden, het toch niet mogelijk is om de personen apart te spreken, contacteer dan de referentiemagistraat bevoegd voor het behandelen van gedwongen huwelijken en vraag om advies.⁸

TIP

- Gebruik indien nodig enkel beëdigde tolken die niet uit dezelfde gemeenschap komen en vraag zeker niet aan familieleden om voor tolk te spelen.
- Probeer het vertrouwen te winnen van het potentiële slachtoffer. Bouw een vertrouwensband op door het potentiële slachtoffer gerust te stellen.
- Toon respect voor het potentiële slachtoffer en haar of zijn cultuur. Gebruik cultuursensitieve en gender-neutrale taal.

Stel tijdens het individuele gesprek bijkomende, concrete vragen en gebruik geen abstracte begrippen. Durf doorvragen. Eventuele vragen zijn:

- Hoe zijn uw broers/zussen/neven/nichten getrouwd?
- Wie zijn uw vrienden? Heeft u hier al vrienden?

⁸ Zie COL 06/2017: het parket beschikt over een referentiemagistraat die zich bezighoudt met gedwongen huwelijken en eerge-relateerd geweld. Het is belangrijk om contact op te nemen met deze magistraat die verschilt van de magistraat die bevoegd is voor het behandelen van schijnhuwelijken.

- Hoe of waar heeft u uw vrienden ontmoet?
- Wat vindt u leuk aan uw partner? Wat zijn goede of slechte eigenschappen van uw partner?
- Hoe hebben jullie elkaar leren kennen?
- Wie neemt er normaal de belangrijke beslissingen binnen uw familie?
- Hoe zou u uw relatie omschrijven?
- Wat is de reden van het huwelijk (bijvoorbeeld liefde, schulden, immigratie en/of traditie)?
- Hoe ziet u het huwelijk? Hoe gaat de organisatie van het feest?
- Wie komt er allemaal naar het feest?
- Hoe ziet u uw toekomst? Heeft u gestudeerd of studeert u? Wat wilt u later worden? Werkt u? Wat voor werk doet u? Wilt u opleidingen volgen (bijvoorbeeld via de VDAB)? Wilt u werken?
- Hoe zien uw ouders/partner uw toekomst? Wat willen ze voor u?
- Wat doet u in uw vrije tijd? Welke hobby's heeft u?
- Voelt u zich ooit onveilig thuis?
- Bent u ooit al geschrokken van het gedrag van uw familie/partner? Hoe reageren ze wanneer ze boos zijn?
- Hoe wordt er gereageerd op huwelijksproblemen binnen uw familie?
- Had u de mogelijkheid om nee te zeggen tegen dit huwelijk?

TIP

- Het kan handig zijn de vragen regelmatig te veranderen, te vernieuwen en/of aan te passen (sommige vragen zijn misschien bekend bij de betrokken personen en antwoorden kunnen worden ingestudeerd).
- Let op tegenstrijdige verhalen over bijvoorbeeld de ontmoeting. Dit wil waarschijnlijk zeggen dat de personen elkaar nog niet lang kennen.
- Vraag zeker ook naar vrienden en/of hobby's. Slachtoffers van gedwongen huwelijken voelen zich vaak geïsoleerd.

Signalen op te merken tijdens het individuele gesprek (oranje fase)

Naast de signalen die vóór het gesprek en dus bij de aangifte op te merken zijn, zijn er nog een heleboel andere signalen die waar te nemen zijn tijdens het individuele gesprek en waar u dus alert voor moet zijn. De signalen die op te merken zijn bij de aangifte blijven natuurlijk ook van toepassing tijdens het individuele gesprek. Sommige signalen zijn niet uiterlijk waarneembaar en soms zal het dus nodig zijn om bijkomende vragen te stellen, voor het herkennen van eetstoornissen bijvoorbeeld zal er naar het eetgedrag gevraagd worden en voor financiële aspecten zal er gevraagd worden naar wie wat betaalt. Durf doorvragen.

1. Emotioneel welzijn

- Recent overlijden van een van de ouders van een van beide partijen: dit kan het gedwongen huwelijk in een stroomversnelling brengen.
- Schaamte- en schuldgevoelens.
- Depressiviteit, wanhoop, angst, onderworpenheid, sufheid,...
- Verzwakte mentale gezondheid (bijvoorbeeld laag zelfbeeld, afkeer van zichzelf en zelfmoordgedachten).
- Ongemak bij het bespreken van het thema 'toestemming'.

2. Fysiek welzijn

- Verzwakte fysieke gezondheid (bijvoorbeeld eetstoornissen en zelfverminking).
- Verzwakte seksuele gezondheid (bijvoorbeeld gynaecologische problemen).
- Eventuele aanwezigheid van lichamelijke letsels.

3. Antwoorden op bijkomende vragen te bekomen tijdens het individuele gesprek

- Gebrek aan kennis over de andere partij (kent elke partij elkaars leeftijd, familiegeschiedenis, voornamen van ouders, opleidings- en trainingstraject, beroep, familiegeschiedenis, levenstraject enzovoort?).
- Niet kunnen antwoorden op eenvoudige vragen over de andere partij (bijvoorbeeld over geboortedatum, adres en werkplek).
- Inconsistenties of afwijkende verklaringen over de omstandigheden van de ontmoeting of geen enkele ontmoeting tussen de partijen voorafgaand aan de huwelijksaangifte.
- Langdurig samenwonen van een van de partijen met een andere persoon.
- Onduidelijkheid over de levensplannen na het huwelijk.
- Vermelding van een beloofd geldbedrag in het kader van het huwelijk.⁹
- Beperkingen wat betreft het onderwijs voor een van de partijen of scholing is onderbroken voor een van de partijen.
- Geen van beide partijen werkt/financiële afhankelijkheid van de familie.
- Beperkingen op de loopbaankeuze voor een van de partijen.
- Gebrek aan communicatie binnen de familie.
- Ongemak bij het bespreken van het thema 'toestemming'.

4. Semiwettelijke signalen

- Openstellen van het recht op gezinshereniging door het huwelijk of het wettelijk samenwonen voor een of meerdere personen.
- Falen van juridische pogingen om zich in België te vestigen van een van de partijen.
- Interventie van een tussenpersoon (bijvoorbeeld leden van de gemeenschap, ouders, familieleden en autoriteiten binnen de gemeenschap) bij de stappen voor de samenstelling van het huwelijksdossier.

⁹ Het is mogelijk dat er een geldbedrag in de vorm van een bruidsschat wordt vermeld. Hier hoeft geen gedwongen aspect aan verbonden te zijn, maar het is mogelijk.

- Getuigen of betrokkenen van het huwelijk zijn bekend bij de diensten voor andere criminele feiten.
- Financiële afhankelijkheid van de familie.
- Conflicten en geweld in de familie.
- Loyaliteitsconflict binnen de familie.
- Families met financiële en sociale problemen of die zeer afgezonderd leven.

Synthese

- Ongewoon gedrag (bijvoorbeeld kledij die niet passend is voor de gelegenheid).
- Een houding van verslagenheid (zoals rode ogen, uitermate passief overkomen, ontwijkende of apathische blik).
- Wanhoop bij een van de partijen die het huwelijk aangaat.
- De eventuele aanwezigheid van lichamelijke letsels (dit wijst niet noodzakelijk op een gedwongen huwelijk maar kan wel een indicator zijn van intrafamiliaal geweld).
- Het slachtoffer dat wellicht wordt gecontroleerd: er is een dominante aanwezigheid van de familie of leden van de gemeenschap.
- Een van de partijen neemt het woord wanneer het huwelijkscontract wordt ondertekend en/of is terughoudend om de ander iets te laten zeggen.
- Beide partijen kunnen niet in dezelfde taal met elkaar communiceren.
- De ene partij weet weinig over de andere, in het bijzonder wanneer er niet geantwoord kan worden op eenvoudige vragen.
- Eventuele aantijgingen over een gedwongen huwelijk door een derde partij.

Wat te doen na het individuele gesprek?

Uw vermoedens zijn verdwenen, u bent er zeker van dat het niet om een gedwongen huwelijk gaat (**groene fase**). U laat het huwelijk plaatsvinden zoals gepland.

Indien uw vermoedens niet weg zijn, contacteer de referentiemagistraat die door het parket is aangewezen en bevoegd is voor het behandelen van gedwongen huwelijken en vraag om advies (**oranje fase**).¹⁰ Het huwelijk, de eventuele erkenning van het huwelijk of de wettelijke samenwoning, wordt alleszins uitgesteld met maximaal twee maanden. Het parket kan deze periode met nog eens drie maanden verlengen. Het uitstel moet wel gemotiveerd worden en de toekomstige huwelijkspartners dienen hiervan zo snel mogelijk op de hoogte te worden gebracht door een aangetekend schrijven.

¹⁰ Het is belangrijk om contact op te nemen met deze magistraat die verschilt van de magistraat die bevoegd is voor het behandelen van schijnhuwelijken.

TIP

Probeer de motivering voor de weigering te onderbouwen met objectieve elementen, bijvoorbeeld de afwezigheid van het nodige papierwerk of de ondervinding dat de toekomstige huwelijkspartners elkaar nog maar net kennen. Zo brengt u het slachtoffer niet in een moeilijke positie.

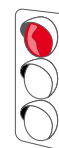
Het uitstellen en het motiveren van het uitstel betekenen niet dat de opdracht volbracht is. Alles moet in het werk gesteld worden om het slachtoffer te beschermen en te helpen, ook in de tijd tussen het individuele gesprek en de motivering. Contacteer de referentiemagistraat die door het parket is aangewezen en bevoegd is voor het behandelen van gedwongen huwelijken¹¹ en vraag wat u en het parket kunnen doen om het potentiële slachtoffer te beschermen. Het is ook mogelijk om hulporganisaties¹² te contacteren voor advies en/of om contactgegevens van hulporganisaties mee te geven aan het potentiële slachtoffer.

TIP

- Laat nooit een potentieel slachtoffer vertrekken zonder dat u er alles aan gedaan hebt om haar of hem te helpen. Indien het potentiële slachtoffer toch naar huis wil, geef haar of hem dan de contactgegevens mee van hulporganisaties.
- Laat het potentiële slachtoffer nooit alleen met de 'daders' of 'dwingers', ook niet wanneer u snel gaat telefoneren. Zorg ervoor dat er steeds iemand bij het potentiële slachtoffer aanwezig is.
- Probeer niet te onderhandelen met familieleden of andere aanwezigen. Dit kan een groot risico vormen voor het potentiële slachtoffer.

Rode fase

U bent zeker dat er sprake is van een gedwongen huwelijk. Dit is mogelijk omdat uw vermoedens bevestigd werden tijdens het gesprek of omdat het slachtoffer of de dwinger dit verklaard heeft. U stelt het huwelijk uit en brengt de referentiemagistraat die door het parket is aangewezen en bevoegd is voor het behandelen van gedwongen huwelijken op de hoogte. U meldt uitdrukkelijk hoe belangrijk de bescherming van het slachtoffer is. U bent verplicht melding te maken van een gedwongen huwelijk op basis van noodtoestand en op basis van Artikel 422bis in het strafwetboek (schuldig verzuim).

¹² Voor een lijst met eventueel te contacteren hulporganisaties, zie hoofdstuk 4 'Contactgegevens en adressen van hulporganisaties'.

3. Wettelijke kaders

Weigering tot voltrekking van het huwelijk

U weigert het huwelijk te voltrekken wanneer blijkt dat niet is voldaan aan de vereiste hoedanigheden en voorwaarden om een huwelijk te mogen aangaan (met inbegrip dus van het ontbreken van de in artikel 146 ter van het Burgerlijk Wetboek bedoelde vrije instemming van de toekomstige echtgenoten), of indien u van oordeel bent dat de voltrekking in strijd is met de beginselen van de openbare orde (art. 167, 1^e lid van het Burgerlijk Wetboek).

Indien er een ernstig vermoeden bestaat, kan u de voltrekking van het huwelijk uitstellen. U kan de betrokken procureur des Konings om voorafgaand advies vragen met het oog op het verrichten van een aanvullend onderzoek. U beschikt over een termijn van twee maanden, te rekenen vanaf de huwelijksdatum die door de toekomstige huwelijkspartners is overeengekomen, om dit advies van de procureur des Konings in te winnen, maar deze kan de termijn met ten hoogste drie maanden verlengen (art. 167, 2^e lid van het Burgerlijk Wetboek). Als er geen beslissing wordt genomen binnen de gestelde termijn moet het huwelijk door u worden voltrokken (art. 167, 3^e lid van het Burgerlijk Wetboek).

Indien u binnen de in vorig lid gestelde termijn nog geen definitieve beslissing heeft genomen, dient u het huwelijk te voltrekken, zelfs in die gevallen waar de in artikel 165, §3 van het Burgerlijk Wetboek bedoelde termijn van zes maanden reeds is verstreken.

Indien de voltrekking van het huwelijk wordt geweigerd, stelt u de toekomstige echtgenoten in kennis van de met redenen omklede beslissing en zendt u een afschrift ervan naar de procureur des Konings (art. 167, 4^e lid van het Burgerlijk Wetboek). De toekomstige huwelijkspartners kunnen binnen een maand na de kennisgeving van de weigering beroep aantekenen bij de familierechtbank (art. 167, 6^e lid van het Burgerlijk Wetboek).

Nietigverklaring van een gedwongen huwelijk

Een gedwongen huwelijk kan nietig worden verklaard. De vordering tot nietigverklaring kan worden ingesteld door de huwelijkspartners zelf, het openbaar ministerie of elke andere belanghebbende (art. 184 van het Burgerlijk Wetboek). De nietigverklaring blijft voor een slachtoffer echter vaak een zeer psychologisch zware procedure, aangezien de bewijslast bij het slachtoffer ligt. Daarom is het beter om vroeger in te grijpen om de voltrekking van het huwelijk te vermijden.

Veroordeling van een gedwongen huwelijk

Wie iemand door geweld of bedreiging dwingt een huwelijk aan te gaan, wordt gestraft met een gevangenisstraf van drie maanden tot vijf jaar en met een geldboete van tweehonderdvijftig euro tot vijfduizend euro. De poging wordt bestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en met een geldboete van honderdvijftig euro tot tweeduizend vijfhonderd euro (art. 391 sexies van het Strafwetboek).

Op vordering van de procureur des Konings of van enige belanghebbende partij kan de rechter die een veroordeling uitspreekt ook de nietigheid van het huwelijk uitspreken (art. 391 octies, 1^e lid van het Strafwetboek).

Wettelijke samenwoning

Er is geen wettelijke samenwoning wanneer deze wordt aangegaan zonder vrije toestemming van beide wettelijk samenwonenden of de toestemming van minstens een van de wettelijk samenwonenden werd gegeven onder geweld of bedreiging (art. 1476 ter van het Burgerlijk Wetboek).

In dit geval kan u weigeren om melding te maken van de verklaring van wettelijke samenwoning (art. 1476 quater van het Burgerlijk Wetboek).

Wanneer er een ernstig vermoeden bestaat, kan u de verklaring uitstellen. U kan de betrokken procureur des Konings om voorafgaand advies vragen om bijkomend onderzoek te verrichten. Om dit advies van de procureur des Konings in te winnen beschikt u over een termijn van twee maanden vanaf de datum van het verzoek om een verklaring van wettelijke samenwoning, maar de procureur kan deze termijn met ten hoogste drie maanden verlengen (art. 167, 2^e lid van het Burgerlijk Wetboek). Als er binnen de gestelde termijn geen beslissing wordt genomen, dan moet u het wettelijk samenwonen vermelden in het bevolkingsregister.

Indien de verklaring van wettelijk samenwonen wordt geweigerd, stelt u de partijen in kennis van de met redenen omklede beslissing en zendt u een afschrift ervan naar de procureur des Konings. De partijen kunnen binnen een maand na de kennisgeving van de weigering beroep aantekenen bij de familierechtbank.

Wie iemand door geweld of bedreiging dwingt een wettelijke samenwoning aan te gaan, wordt gestraft met een gevangenisstraf van drie maanden tot vijf jaar en met een geldboete van tweehonderdvijftig euro tot vijfduizend euro. De poging wordt gestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en met een geldboete van honderdvijftig euro tot tweeduizend vijfhonderd euro (art. 391 septies van het Strafwetboek). Op vordering van de procureur des Konings of van enige belanghebbende partij kan de rechter die een veroordeling uitspreekt ook de nietigheid van de wettelijke samenwoning uitspreken (art. 391 octies, §1).

Omzendbrief betreffende het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake eengerelateerd geweld, vrouwelijke genitale verminkingen, gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoning (COL 06/2017) en referentieambtenaar gedwongen huwelijken

Sinds enkele jaren wordt zowel op internationaal niveau als in België meer aandacht geschonken aan eengerelateerd geweld of de eerwraak. Onder deze vormen van geweld vallen de vrouwelijke genitale verminkingen, de gedwongen huwelijken en de gedwongen wettelijke samenwoning.

Het College van procureurs-generaal en de minister van Justitie hebben daartoe de omzendbrief over het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake eengerelateerd geweld, vrouwelijke genitale verminkingen, gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoningen (COL 06/2017) goedgekeurd, die op 1 juni 2017 in werking is getreden.

Met deze omzendbrief inzake eengerelateerd geweld wil men een specifiek strafrechtelijk beleid, gestoeld op een betere kennis van dit fenomeen door de verschillende actoren op het terrein, ontwikkelen.

Bij elk parket-generaal en parket van de procureur des Konings wordt de op grond van omzendbrief COL 04/2006 aangewezen referentiemagistraat inzake partnergeweld ook aangesteld als referentiemagistraat inzake eengerelateerd geweld.

De referentiemagistraat is met name de bevoorrechte gesprekspartner van de politiediensten, het justitiehuis, het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen en de openbare instellingen en diensten, alsook van privéondernemingen die betrokken zijn bij de opvang van slachtoffers en daders van geweld.

Ook de op grond van omzendbrief COL 04/2006 aangewezen referentiepolitieambtenaar inzake partnergeweld wordt in principe eveneens aangesteld als referentiepolitieambtenaar inzake eengerelateerd geweld.

In de omzendbrief worden richtlijnen voor de aanpak van gevallen van eengerelateerd geweld meegegeven, dus ook van gedwongen huwelijken.

Op basis van de door het openbaar ministerie verzamelde gegevens wordt een plan van aanpak opgesteld dat moet toelaten een einde te stellen aan het gepleegde geweld, de slachtoffers de nodige bescherming te bieden en de dader te herinneren aan het na te leven wettelijk kader. Hiertoe kan het parket burgerrechtelijke, protectionele en strafrechtelijke maatregelen nemen.

Meer informatie over de COL 06/2017 is beschikbaar op de website van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.¹³

¹³ Zie https://igvm-iefh.belgium.be/nl/nieuws/voorstelling_van_de_nieuwe_omzendbrief_van_strafrechtelijk_beleid_over_eengerelateerd_geweld

4. Contactgegevens en adressen van hulporganisaties

Hieronder vindt u heel wat hulporganisaties terug die zowel u als het slachtoffer hulp kunnen bieden. Dit kan in de vorm van advies en/of het begeleiden van het slachtoffer. Deze lijst is niet exhaustief en is dus gelimiteerd, dit betekent dat er andere personen en organisaties kunnen bestaan die hulp kunnen bieden.

Hulporganisaties voor Vlaanderen

Groep voor de Afschaffing van vrouwelijke genitale verminking (GAMS)

Gabrielle Petitstraat 6

1080 Sint-Jans-Molenbeek

02 219 43 40

Type hulp: Onthaal, psychosociale begeleiding en indien nodig doorverwijzing naar een gespecialiseerde dienst.¹⁴

Agentschap Integratie en Inburgering

Helpdeskadvies voor Vlaanderen en Brussel

02 205 00 55

juridesk@integratie-inburgering.be

Meer informatie en contactgegevens op www.vreemdelingenrecht.be

Type hulp: Juridische adviesverlening over internationaal familierecht (maandagvoormiddag, woensdagnamiddag en vrijdagvoormiddag) en vreemdelingenrecht (elke werkvoormiddag en ook woensdagnamiddag).

CAW

CAW's zijn verspreid over heel Vlaanderen, enkele daarvan werden opgenomen in deze meldcode. Voor een volledig overzicht kunt u terecht op www.caw.be

0800 13 500

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

Er wordt advies gegeven aan ambtenaren en slachtoffers en er is kennis aanwezig over intrafamiliaal geweld en etnisch culturele minderheden.

¹⁴ Naast de hoofdzetel in Brussel, beschikt GAMS ook over permanenties in Gent, Antwerpen en Verviers. Verder heeft GAMS helpdesks in Luik en Namen. Voor meer informatie en contactgegevens: <http://gams.be/nl/contact/>

Hulporganisaties per provincie

Provincie West-Vlaanderen

CAW Onthaal Welzijn Oostende

Hospitaalstraat 35

8400 Oostende

059 59 21 21

info@onthaalwelzijn.be

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

CAW Onthaal Brugge

Ruddershove 8

8000 Brugge

050 66 30 01

onthaal.brugge@cawnoordwestvlaanderen.be

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

Provincie Oost-Vlaanderen

Jongerenonthaal CAW Zuid-Oost-Vlaanderen (van 12-25 jaar)

0471 08 28 88

jac.zov@cawoostvlaanderen.be

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

Volwassenenonthaal CAW Zuid-Oost-Vlaanderen (vanaf 18 jaar)

09 265 04 00

onthaal.zov@cawoostvlaanderen.be

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

 CAW Aalst

Verastenstraat 1

9300 Aalst

053 78 35 35

onthaal.aalst@cawoostvlaanderen.be

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

 CAW Sint-Niklaas

Gasmeterstraat 81B

9100 Sint-Niklaas

03 777 58 20

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

 CAW Dendermonde

Onze-Lieve-Vrouw Kerkplein 30

9200 Dendermonde

052 25 99 50 (voor ambtenaren)

0800 13 500 (voor slachtoffers)

onthaal.dendermonde@cawoostvlaanderen.be

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

 Jongerenonthaal CAW Gent (van 12-25 jaar)

Drabstraat 18

9000 Gent

09 265 04 00

jac.genteeklo@cawoostvlaanderen.be

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

 Volwassenenonthaal CAW Gent (vanaf 26 jaar)

Oude Houtlei 124

9000 Gent

09 265 04 00

onthaal.gent@cawoostvlaanderen.be

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

 Transithuis Gent

Oude Houtlei 124

9000 Gent

09 265 04 20

transithuis@cawoostvlaanderen.be

Type hulp: Juridische adviesverlening in verband met vreemdelingenrecht.

Enkel advies aan slachtoffers.

Provincie Antwerpen **Steunpunt Asiel en Migratie VZW**

Sint-Romboutskerkhof 1A

2800 Mechelen

015 34 07 88

info@vluchtelingendienst.be

Type hulp: Psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

(Openingsuren: maandag van 13u-16u, dinsdag van 10u-12u en van 13u-16u en donderdag van 10u-12u en van 13u-16u).

Enkel advies aan slachtoffers.

 FJC Mechelen

Lange Schipstraat 27

2800 Mechelen

015 45 33 28

fjc@mechelen.be

Type hulp: Gespecialiseerde hulp- en dienstverlening voor intrafamiliaal geweld, via ketenaanpak samenwerken met alle partners om intrafamiliaal geweld aan te pakken.

Enkel advies aan ambtenaren.

 FJC Antwerpen

Lange Lozanastraat 223

2018 Antwerpen

ifg@antwerpen.be

Type hulp: Gespecialiseerde hulp- en dienstverlening voor intrafamiliaal geweld, via ketenaanpak samenwerken met alle partners om intrafamiliaal geweld aan te pakken.

Enkel advies aan ambtenaren.

 CAW Antwerpen

Lange Lozanastraat 200
2018 Antwerpen
03 270 31 90
info@cawantwerpen.be

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning, crisisopvang voor personen die tijdelijk geen verblijfplaats hebben en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

Brussels hoofdstedelijk gewest – Vlaams Brabant

 OTA-Vlaams-Brabant en Brussel

Vooruitgangstraat 333/8
1030 Schaarbeek
02 725 60 13
info@ota-vlaamsbrabant-brussel.be

Type hulp: Helpen de hulpverlening een cultuursensitief standpunt te hanteren.
Enkel advies aan ambtenaren.

 Onthaal CAW Brussel (ouder dan 25 jaar)

02 502 66 00 (enkel voor ambtenaren/professionals)
0800 13 500 (voor slachtoffers)
onthaal@cawbrussel.be

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

 Slachtofferhulp CAW Brussel

Munthofstraat 133
1060 Sint Gillis
slachtofferhulp@cawbrussel.be
02 486 45 15

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

 JAC Brussel (jonger dan 25 jaar)

Munt 6
1000 Brussel
jac@cawbrussel.be
02 486 45 01

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

Provincie Limburg

FJC Hasselt

Oude Luikerbaan 10

3500 Hasselt

011 71 27 90

info@fjclimburg.be

Type hulp: Gespecialiseerde hulp- en dienstverlening voor intrafamiliaal geweld, via ketenaanpak samenwerken met alle partners om intrafamiliaal geweld aan te pakken. Enkel advies aan ambtenaren.

CAW Limburg

Rozenstraat 28

3500 Hasselt

011 21 20 20

onthaal@cawlimburg.be

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

JAC Limburg (jonger dan 25 jaar)

011 85 00 05

Type hulp: Eerstelijns psychosociale, juridische en praktische ondersteuning en indien nodig doorverwijzing naar gespecialiseerde hulpverlening.

Colofon

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

Ernest Blerotstraat 1 – 1070 Brussel

Tel: +32 2 233 44 00

gelijkheid.manvrouw@igvm.belgie.be

<http://igvm-iefh.belgium.be>

Verantwoordelijke uitgever:

Michel Pasteel, Directeur van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

Depotnummer: D/2019/10.043/2

De functies, titels en graden die in deze publicatie worden gebruikt, verwijzen naar personen van beide geslachten.

Deze publicatie werd met plantaardige inkt gedrukt op milieuvriendelijk papier.

Cette publication est également disponible en français.

